

УДК 378.14:811.111

О. П. Шевченко

**МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ОСНОВА ЗМІСТУ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ**

У сучасному світі висуюють високі вимоги до фахівців будь-якого профілю. Поряд з професійними знаннями та вміннями вони повинні володіти навичками мовного спілкування. Довгі роки студентів вищих технічних навчальних закладів навчали переважно вилученню професійно значущої інформації з текстів. Але сучасні програми з іноземних мов для немовних ВНЗ відповідно до вимог державного стандарту вищої професійної освіти орієнтовані на навчання студентів активному володінню іноземною мовою як другим засобом формування й формулювання думки. Тобто поряд з навичками вільного спілкування на побутову тематику, таким фахівцям необхідні «уміння та навички професійно спрямованого перекладу в певній галузі науки чи техніки, а також уміння користуватися іноземною мовою у телекомунікаційних мережах, де необхідні уміння обмінюватися письмовими та усними повідомленнями із зарубіжними партнерами» [1, с. 41].

Основною метою навчального процесу стає розвиток мовленнєвої компетенції в різних видах мовленнєвої діяльності, її практичне спрямування. Це означає, що у технічному ВНЗ навчання іноземній мові має бути спрямованим на ті види та сфери діяльності, де мова буде необхідною майбутньому спеціалісту. Реалізація міжпредметних зв'язків стає ключовим аспектом діяльності викладача іноземної мови. Крім оволодіння термінологічною лексикою та її використання в різних видах мовленнєвої діяльності майбутній спеціаліст повинен отримувати необхідні для його подальшої професійної діяльності навички спілкування, складання ділових паперів, анотацій, доповідей тощо.

Мета статті – виявити роль міжпредметних зв'язків при відборі змісту навчання іноземній мові за професійним спрямуванням у сучасному вищому технічному навчальному закладі, а також сформулювати критерії відбору текстів за спеціальністю.

Проблема міжпредметних зв'язків не нова в методиці навчання іноземній мові. Її вважали важливою такі видатні вчені, як Я. Коменський, І. Герберт, К. Ушинський та інші. Критерії відбору фахових текстів стали темою дослідження російських та українських науковців Г. Бородіної, Г. Гринюка, Т. Клепікової, В. Колобаєва, А. Комарова. Особливе значення мають і доробки іноземних фахівців, які займаються проблемою LSP – С. Свіні, Дж. Венема, Р. Робінсон та інші.

«Мова для спеціальних цілей» (далі LSP) розуміється як особлива система мовних засобів, які об'єднані тематично та відповідають

вузькоспеціальній сфері людської діяльності. Термін «мова для спеціальних цілей» використовується для визначення того різновиду мови, який має певну понятійну орієнтацію і характеризується низкою мовних засобів, які обмежують та уточнюють норми побутового спілкування. При такому розумінні LSP питання про методи викладання має другорядне значення у порівнянні з визначенням меж LSP й понятійним та мовним описом конкретних реєстрів спеціальної мови в усій повноті й функціонально-стилістичній неоднорідності. У плані навчального процесу дисципліна має назву іноземна мова за професійним спрямуванням (далі ІМПС).

Різноманітність сучасних методів викладання призвели до виникнення нових концепцій у викладанні ІМПС у технічному ВНЗ. Одним з принципів під час складання програм з ІМПС є міждисциплінарна інтеграція. Автори зазначали, що автентичні тексти, що використовуються при навчанні ІМПС повинні бути «інформативними, здатними вивзати інтерес студентів; науковими, що передбачає наявність лише перевірених фактів» [6, с. 160]. Використання таких текстів дозволить оптимізувати процес оволодіння студентами вміннями вилучати та переробляти інформацію, що міститься в них, отримувати мовні знання, що забезпечують усну й письмову мовленнєву діяльність іноземною мовою.

Інтеграція професійного змісту в курсі ІМПС реалізується за рахунок прийнятих у методиці викладання «жорсткого» і «м'якого» підходів [2]. М'яка інтеграція передбачає планування курсу на основі базової професійної підготовки. Зі свого боку «жорстка» інтеграція потребує послідовної орієнтації курсу ІМПС на зміст загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін на кожному етапі навчання. Реалізація принципів «жорсткої» інтеграції дозволяє складати програму, основу на блочній структурі, яка використовує принципи аспектного навчання. Основним принципом виділення блока в програмі є орієнтація на вимоги до знань студентів ВНЗ з ІМПС, зміст спеціальних дисциплін і курсів інформаційних технологій.

Аналіз наявних програм викладання ІМПС для немовних навчальних закладів виявив, що головним напрямком в оволодінні ІМПС є досягнення такого рівня комунікативної компетенції, який дозволяє користуватися ІМПС у певній галузі професійної діяльності. Джерелом накопичення фахового термінологічного словника студентів технічних ВНЗ, а також засобами становлення та розвитку їхньої професійної майстерності постають тексти за спеціальністю. Тому не можна не погодитися, що фахові тексти задовольняють інформаційно-пізнавальні потреби студентів, служать опорою для стимулювання навчальної мовленнєвої взаємодії студентів на професійну тематику, доповнюють їхні знання з фаху шляхом відтворення та смислової переробки отриманої інформації, розширюють комунікативну спроможність студентів до реального спілкування.

Виникає необхідність співробітництва кафедр іноземної мови з профільними кафедрами. Викладач-філолог буде матеріал відповідно до завдань нарощування мовної компетенції студента. Участь фахівця-предметника сприяє одночасному росту професійної компетенції викладача іноземної мови. Можливе незбіжність мовної та професійної прогресії (наприклад, більш простий текст у мовному сенсі та більш просунутий в змістовому, може бути розміщений на початку підручника) – може призвести до порушення логіки дисципліни та перекручення інформації [8].

Вивчення літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що принцип урахування міжпредметних зв'язків має позитивний вплив на процес викладання ІМПС, який спостерігається у наступному:

1) Робота з текстами, що відображають між предметні зв'язки, сприяє утворенню понятійного апарату, поглибленню професійних знань студентів, підвищує їхній інтерес до обраної професії, розвиває вміння використовувати результати роботи.

2) Вилучення, опрацювання й відтворення інформації, що міститься в текстах, які відображають між предметні зв'язки, здатна розширювати загально інтелектуальний й професійний кругозір студентів.

3) Реалізація міжпредметних зв'язків у навчанні студентів технічних ВНЗ ІМПС удосконалює культуру мислення й діяльність психіки студентів: логіку мислення, вміння критично оцінювати, прогнозувати тощо.

4) Урахування міжпредметних зв'язків сприяє формуванню таких важливих якостей фахівця, як процесуальна та перспективна мотивація.

Таким чином, ми бачимо, що міжпредметні зв'язки повинні розглядатися як основоположний принцип відбору текстів за спеціальністю. У зв'язку з цим постає питання щодо навчального матеріалу для навчання ІМПС у сфері професійної комунікації. З цим пов'язана і відповідна тематика текстів, а саме – краєзнавча та професійно спрямована.

Для розуміння тексту за спеціальністю необхідно володіти прийомами його декодування. Попередня робота з розвитку мовних умінь спрямована на те, щоб наблизити процес читання тексту студентом до процесу протікання мовної діяльності із самого початку навчання: володіння прийомами декодування, навіть ще недосконале, дозволяє переключати увагу читача на значеннєву переробку тексту, що читається. Через невміння співвідносити значення невідомої лексичної одиниці з контекстом у студентів виникають певні труднощі. Як підготовчу роботу зі зняття цих труднощів можна рекомендувати вправи, що продовжують роботу над словом. Наприклад, читання сполучень слів. Крім того, студенти повинні пам'ятати, що часто однакові зовні сполучення можуть

мати різні значення в різних контекстах. У цьому випадку доцільно використовувати вправи на переклад.

Процес розуміння тексту пов'язаний із процесами відволікання від несуттєвих деталей і узагальнення ключових моментів. Для того, щоб студенти успішно справились з цим завданням під час читання тексту, їм необхідно усвідомити, що в реченні різні слова можуть мати різне інформаційне навантаження. розв'язати цю проблему дозволяють вправи, що вимагають виділення в реченні тих чи інших його елементів, а також вправи, що вимагають розширення речення.

Матеріал вправ для розвитку мовних умінь складають елементи тексту, що містять крім лексичного значення ще і певні смислові відносини. Це синтагми і речення, їхнє декодування вимагає застосування практично всіх тих умінь, якими користувався студент для перцептивної переробки тексту. Такі вправи базуються тільки на знайомому студентам матеріалі.

Розгляд лексики наукового стилю в системі, у взаємозв'язку та взаємозумовленості, визначило метод аналізу – стратифікації й розподілу лексики за певними «шарами». Встановлено, що склад наукового тексту поділяється на три великі розділи: загальнонавчальної лексики, загальнонаукової та термінологічної [6].

Під загальнонавчальною лексикою розуміють найчастіше використані слова мови, які складають його основу. Сюди зараховують всі службові, сполучні слова та ін. Відповідно, під загальнонауковою лексикою розуміють слова, за допомогою яких можна описати й охарактеризувати явища й процеси в різних науках. Термінологічна лексика – це завжди термінологія тієї чи іншої галузі знань, тому що без референтної термінології не існує.

Базою для відбору лексико-граматичного мінімуму може бути частотний словник зі спеціальності, а також список найчастіших граматичних явищ. Виходячи з даних частотного словника можна виділити різні шари лексики, а також визначити співвідношення термінологічної та загальнонавчальної лексики, кількість запозичень, а також слів латино-грецького походження.

Для того, щоб частотний словник містив об'єктивні дані, а також віддзеркалював сучасний стан кожної галузі наукового пізнання, доцільно спочатку розробити модель спеціальності [5, с. 9]. Під моделлю спеціальності розуміють у даному контексті набір основних дисциплін, які складають ту чи іншу наукову сферу пізнання.

Кожна галузь наукової діяльності поділяється на дисципліни. Тому дуже важливо встановити їх відсоткове співвідношення з метою визначення об'єму матеріалу, який необхідно проаналізувати в кожній з них, для подальшого об'єктивного відображення й представлення у частотному словнику. В.К. Колобаєв рекомендує додержуватися наступних вимог під час створення частотного словника [5]:

- відбір наукової літератури ведеться з вузької спеціальності з використанням літератури, яка опублікована переважно за останні 5 років;

- точне визначення об'єкту матеріалу, призначеного до аналізу;

- використання джерел не менш ніж 4 авторів;

- розбиття текстів на підтексти о 1000 слововживань кожний;

- підтексти необхідно брати з різних частин статей (введення, результати, обговорення тощо), або параграфів, розділів монографій.

З вищезазначених вимог виникає питання джерел, з яких доцільно відбирати слова для аналізу, а також частин і розділів наукових праць. У цьому контексті доцільно особливу увагу приділити статтям у спеціалізованих журналах та збірках. Стаття дозволяє досить коротко й обґрунтовано відобразити сутність проблеми, ознайомити читача з результатами роботи, стимулює подальший пошук й закріплює пріоритет дослідника. З лінгвістичної думки в статті відображені найоперативніше зміни, які відбуваються в лексичній системі мови. Стаття дозволяє виявити тенденції в певній сфері функціонування мови, а також дає можливість прогнозувати подальший розвиток мови науки.

Навички читання іншомовної наукової літератури повинні формуватися у студентів у тісному зв'язку з навичками ведення наукової бесіди: в обох випадках визначальним є вміння сприймати іншомовне повідомлення як стимул до актуалізації власних знань, а моделлю – комунікативна мовленнєва взаємодія носіїв «старого» знання в процесі створення «нового». Це означає, що в основу класифікації текстів, які відбирають як навчальний матеріал покладений функціональний принцип, але функція тексту визначається з позиції не автора, а читача.

Ураховуючи все вищевикладене ми вважаємо доцільним при відборі текстів за фахом для студентів вищих технічних навчальних закладів додержуватись наступних критеріїв: ситуативність (зв'язок з типовими ситуаціями спілкування), ілюстративність (здатність тексту ілюструвати ту чи іншу ситуацію), пізнавальна цінність, доступність, методична цінність (насиченість тексту термінами, професіоналізмами мовленнєвими кліше) та лінгвістична цінність (відповідність тексту таким ознакам як комунікативна і смислова цілісність, змістова та структурна зв'язність і завершеність). Перспективним напрямком подальших досліджень ми бачимо у розробці наскрізної модульної навчальної програми з дисципліни ІМПС з урахуванням міждисциплінарної інтеграції кафедр, що випускають спеціалістів у ВТНЗ (на прикладі Донбаської державної машинобудівної академії).

Список використаної літератури

- 1. Авраменко М. М.** Підготовка студентів економічних спеціальностей до ділового спілкування англійською мовою / М. М. Авраменко // Нові технології навчання. – 2009. – № 57. – С. 41 – 44.
- 2. Бовтенко М. А.** Реализация современных подходов к обучению

языку по специальности на основе «жесткой интеграции» учебных программ: иностранный язык, специальность, информационные технологии / М. А. Бовтенко // Проблемы высшего технического образования : межвуз. сб. науч. тр. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2001. – Вып. 20. – С. 24 – 29. **3. Григоренко О. А.** Контекстный метод и организация профессионально ориентированного обучения иностранному языку / О. А. Григоренко // Проф. ориентация как цель обучения иностр. яз. в неязыковом вузе. – 2000. – № 454. – С. 58 – 66. **4. Исаева О. Н.** Сущность профессионально-ориентированного обучения студентов-нефилологов иностранному языку / О. Н. Исаева // Вестн. МасГУ. – 2007. – № 1 (51). – С. 127 – 134. **5. Колобаев В. К.** Особенности языка науки и вопросы отбора учебного материала для обучения иностранным языкам студентов неязыковых специальностей: Вопросы теории и практики / В. К. Колобаев. – СПб. : СПГМА им. И. И. Мечникова, 2000. – 106 с. **6. Мотивационные** аспекты профессионально-ориентированного обучения иностранным языкам в вузе : межвуз. сб. науч. тр. / редкол. : Серова Т. С. и др. – Пермь, 1989. – 184 с. **7. Образцов П. И.** Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов / П. И. Образцов. – Орел : ОГУ, 2005. – 114 с. **8. Пути** взаимодействия языковых и профилирующих кафедр в неязыковом вузе : сб. науч. ст. / Ю. Кузьменкова. – 2-е изд. – М. : ГУ ВШЭ, 2001. – Вып. 1. – 135 с.

Шевченко О. П. Міжпредметні зв'язки як основа змісту навчання іноземній мові за професійним спрямуванням студентів технічних ВНЗ

У статті визначено роль міжпредметних зв'язків у відборі змісту навчання іноземній мові за професійним спрямуванням студентів технічних ВНЗ. Розглянуто різні підходи до реалізації інтеграції професійного змісту в курсі ІМПС (жорстка та м'яка інтеграція). Проаналізовані вимоги, яких доцільно дотримуватися під час створення частотного словника для студентів різних технічних спеціальностей. Сформульовано критерії відбору текстів за спеціальністю: ситуативність, ілюстративність, пізнавальна цінність, доступність, методична та лінгвістична цінність.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, технічний ВНЗ, зміст навчання, іноземна мова за професійним спрямуванням.

Шевченко Е. П. Межпредметные связи как основа содержания обучения иностранному языку по профессиональной направленности студентов технических вузов

В статье определена роль межпредметных связей при отборе содержания обучения иностранному языку по профессиональной направленности студентов технических вузов. Рассмотрены различные подходы к реализации интеграции профессионального содержания в

курсе ИЯ (жесткая и мягкая интеграция). Проанализированы требования, которых целесообразно придерживаться во время создания частотного словаря для студентов различных технических специальностей. Сформулированы критерии отбора текстов по специальности: ситуативность, иллюстративность, познавательная ценность, доступность, методическая и лингвистическая ценность.

Ключевые слова: межпредметные связи, технический вуз, содержание обучения, иностранный язык по профессиональной направленности.

Shevchenko O. P. Interdisciplinary connections as the basis for LSP learning content for students of higher technical educational establishments

Role of interdisciplinary connections in LSP learning content for students of higher technical educational establishments is defined in the article. Different approaches to realization of professional content integration are considered (hard and soft integration). Requirements, which should be followed during the frequency vocabulary creation for students of different technical specialties, are analyzed. Criteria for learning texts choice are formulated: situationality, illustrativity, cognitive value, simplicity, methodical and linguistic value.

Key words: interdisciplinary connections, higher technical educational establishment, learning content, language for specific purposes.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2012 р.

Прийнято до друку 29.06.2012 р.

УДК 378.011.3:338.48-051(476)

Г. П. Щука

**АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ**

Проблеми, які спіткали вітчизняний спортивний туризм з'явилися не сьогодні. Відсутність державної підтримки традиційно дотаційного виду соціального туризму призвела до зникнення значної кількості туристських баз, скорочення протяжності та тривалості походів, зменшення кількості учасників тощо. До цього додалися приватизаційні процеси в державі, які ускладнили пересування самодіяльних туристів, відсутність налагодженої системи підготовки кадрів тощо.

Поступова комерціалізація цього виду туризму, необхідність оздоровлення соціально незахищених груп населення актуалізує наявні